

Z historii drukarstwa w Cieszynie

Dobrodziejstwa druku i korzyści z tego wynalazku płynące, mieszkańcy Śląska Cieszyńskiego zaczęli doświadczać pełniej od momentu, kiedy w Cieszynie powstała pierwsza oficyna drukarska. Dostępność i możliwość powielania tekstów, a więc i łatwość docierania z nimi do lokalnej społeczności spowodowały upowszechnienie i tak bogatych tu tradycji czytelniczych. Oprócz niewątpliwego wpływu na poziom wykształcenia, drukarstwo cieszyńskie sprzyjało i wpływało na podniesienie świadomości społecznej.

Ciekawym zatem byłoby znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy wędrowny drukarz Fabian Bainhauer, który w 1806 roku przybył tu ze swym warsztatem z Opawy przewidywał, że umiejscowienie drukarskiej oficyny właśnie w Cieszynie będzie tak bardzo oddziaływać na przyszłe losy tego miasta i okolicy.

Porównując do pierwszej oficyny drukarskiej na ziemiach polskich działającej w Krakowie (K. Straube, 1473/4), cieszyńskie drukarstwo można zaliczyć raczej do późniejszych. Na ówczesnym Śląsku Austriackim jednak, Cieszyn był drugim miastem, w którym „czarna sztuka” napotkała sprzyjające warunki.

Nieoceniony, a może raczej niedoceniony wpływ na rozkwit miejscowego drukarstwa miał zasłużony ród Prochasków, zaś niewątpliwie pierwszy z nich Tomasz, który po pięcioletnim okresie nauki zawodu w Pradze przybył do odległego miasteczka i zapoczątkował trwającą 132 lata sałę rodu cieszyńskich drukarzy. Jeszcze w oficynie przy ulicy Stromej, Prochaskowie zaczynają drukować pierwszą polską gazetę *Tygodnik Cieszyński*. Był rok 1848. W tym samym roku zakładają filię w Bielsku, tworząc pierwszą drukarnię w mieście. Zakład cieszyński Prochasków rozwijał się szybko. Własna księgarnia (Rynek 6) oferowała coraz liczniejszym nabywcom literaturę piękną, książki modlitewne i śpiewniki, poradniki praktyczne i gospodarcze oraz różne kalendarze.

Przedstawicielstwa w Wiedniu i Lipsku propagowały i rozprowadzały wydawnictwa cieszyńskie coraz dalej. Na wystawach międzynarodowych w Londynie i Paryżu książki z dalekiego Cieszyna uzyskały wyróżnienia, zaś w 1876 r. w Wiedniu, książki z drukarni Karola Prochaski otrzymały cesarski złoty medal. Od 1883 roku firma uzyskała tytuł cesarsko-królewskiego dostawcy dworu. Dalszy rozwój drukarni w dotychczasowym miejscu stawał się niemożliwy. Dlatego w roku 1888 Prochaskowie przenieśli się do nowo wybudowanego na Saskiej Kępie, obszernego, największego w mieście zakładu. W latach 80. i na przełomie XIX i XX wieku działało w Cieszynie kilka drukarni.

U schyłku istnienia monarchii austro-węgierskiej, około 1914 roku, Cieszyn był wiodącym ośrodkiem drukarskim znanym i oferującym swe usługi daleko poza kraje europejskie. Działające tu drukarnie, a przede wszystkim drukarnia rodziny Prochasków zatrudniająca w tym czasie ok. 500 pracowników, zapewniały stałe dochody i utrzymanie wielu mieszkańcom. Jednak wybuch pierwszej wojny światowej a później podział Śląska Cieszyńskiego niekorzystnie wpłynęły na rozwój „czarnej sztuki” nad Olzą. Po obu jej granicznych brzegach, z narastającymi trudnościami drukarnie działały wprawdzie nadal, jednak zbliżający się kryzys gospodarczy lat trzydziestych zwiastował kres ich świetności. Kryzys nie ominął też drukarni Prochasków. Spowodował wprawdzie ograniczenie zatrudnienia poniżej 200 pracowników, jednak w 1938 r. wskutek ogłoszonego bankructwa, drukarnię zamknięto. Nie rozwiązane polityczne kwestie Śląska Cieszyńskiego, a w końcu wybuch kolejnej światowej wojny, spowodowały całkowitą stagnację drukarstwa cieszyńskiego. Uratowane w pierwszych dniach wojny, czasem z narażeniem życia materiały i urządzenia, pomogły rozpocząć działalność drukarską tuż po jej zakończeniu. Już 3 maja 1945 r. nieliczni cieszyńscy drukarze zaczęli kompletować potrzebne urządzenia i wykonywać pierwsze druki. Tradycje, upór a przede wszystkim kunszt ocalałych drukarzy spowodował, że cieszyńskie drukarstwo nie zatraciło swego znaczenia. W latach 70. XX wieku, Cieszyńska Drukarnia Wydawnicza uzyskiwała najwyższe oceny jakości wykonywanych książek w Polsce.

Lata 90. XX w. stworzyły nowe możliwości rozwoju cieszyńskiego drukarstwa. Łatwość dostępu do nowoczesnych metod druku sprzyjał powstawaniu kolejnych drukarni zatrudniających po kilkanaście osób, jak również małych oficyn wyposażonych czasem w jedną maszynę drukującą. Na przełomie wieków działało w powiecie cieszyńskim kilkanaście drukarni.

Nic zatem szczególnego w tym, że obserwując tak radykalne zmiany technologii druku, zrodził się pomysł zachowania tradycyjnej, typograficznej drukarni. Drukarni-muzeum, które byłoby pamiątką dawnej świetności tutejszego drukarstwa, świadectwem współtworzenia oświaty i kultury oraz dowodem wdzięczności i szacunku dla przeszłości Tej Ziemi. W roku 1996 garstka zapaleńców doprowadziła do powstania Muzeum Drukarstwa w Cieszynie. Dziś Muzeum Drukarstwa poszczycić się może jednym z najlepiej zachowanych i najpełniejszych zbiorów w kraju. Gromadzone są wszelkie materiały archiwalne związane z drukarniami działającymi na Śląsku Cieszyńskim, jak również zasłużonymi drukarzami.

W swym statucie Muzeum Drukarstwa w Cieszynie zapisało jako swe zadanie, ochronę wszelkich wartości materialnych i duchowych, czyli również tradycji i zwyczajów drukarskich.

Działa między innymi jako placówka oświatowa kierująca swoją ofertę również do uczniów i studentów. Organizowane są prelekcje nt. historii drukarstwa, wystawy czasowe, imprezy edukacyjne i warsztaty graficzne. Aktualnie trwa Międzynarodowy Konkurs Graficzny pod nazwą „Gdzie jest chochlik”, skierowany do młodzieży szkolnej Śląska Cieszyńskiego po obu stronach Olzy.

Karol Franek

MUZEUM DRUKARSTWA W CIESZYNIE

ul. Głęboka 50, Cieszyn, muzeumdrukartwa@o2.pl, tel. +48 33 / 851 16 30

uzgadnianie terminów: środa i piątek od 8:00 do 14:00, tel. 695 217 850, 501 636 701

Fot. z archiwum Muzeum Drukarstwa

Zapraszamy Czytelników do współredagowania tej strony. Prosimy o nadsyłanie ciekawostek związanych z Cieszynem (np. anegdot, przepisów kulinarnych, zdjęć, dokumentów, wzorów rękodzieła artystycznego itp.), które mogłyby zainteresować innych i wzbogacić wiedzę o naszym mieście.

Gwarantujemy zwrot wszystkich otrzymanych materiałów.

Wiadomości Ratuszowe, Biuro Promocji i Informacji, Rynek 1, 43-400 Cieszyn, wr@um.cieszyn.pl

9 września 2005 roku

ISSN 1234-1746

Nr 18 (608)

POWÓDŹ W CIESZYNIE

Fot. Straż Miejska i Miejski Zarząd Dróg

Informacja dotycząca szkód i strat powstałych w wyniku intensywnych opadów deszczu na 2 stronie WR